

Vabadusristi kavaler Mihkel Ohak (1.)

Kirjutan oma isast, mida olen kuulnud-lugenud, mida mäletan ise, mida kaaslased, kellega olen kokku puutunud, on mulle rääkinud.

Aime Haamer

Mihkli esivanematest on teada, et ta vanaisa oli Gustav Kahver (1832-1886) ja vanaema Tiina Pool (1859-?). Neil oli 5 last. Ilmselt elati siinsamas Sõmera külas. Suust-suhu on läinud edasi jutt ja jõudnud põlvkondade taha hirmsast äikesetulekahjust (1882), kus 2 last hukkusid - 21-aastane tütar ja 9-aastane ainuke poeg. Maja põles maani maha. Mõisnik olevat lasknud paari kuuga uue maja ehitada natuke teise koha peale. Liso Kahver (1863-1940) oli Mihkli ema.

Peres oli olnud 5 last esimese naisega ja siis teise, Tiinaga, kes oli esimesest 10 aastat noorem, veel üks tütar. Isa esivanematest on teada Joest Ohhak Mätasselja külast Reediku talust. Sel mehel oli 6 last ja 5-es Ott (1722-?) + Tina Kahver, nende poeg Johan (1861-1900) oligi Mihkli isa. Mihkel oli 3,5 aastane, kui isa suri musta katku ja sündimata oli viimane laps Liina. Johan läks Ohakale koduväiks ja talu sai ka Ohaka nime.

Johan ehitas Ohaka maa künkale ka tuuliku, veeretades kokku raudkive, mis olid suured ja rasked. Ümber tamme-samba laoti kivijalg. Ei olnud üksipuha, milline kivi paika panna, aga terane silm leidis ümbruskonnast sobiva kivi.

Kivijalg ulatas suuresti üle inimese pea. Ilmselt oli tal keegi abiks, sest neid kivimürakaid ei jaksa üks inimene liigutada. Ka jahvekivid olid valmis toksitud ja küljelauad talvel poolde punni aetud ja kõik üle hõõveldatud.

Põrandalauad kuivasid uluall. Kas need rauast võllid ja võrud ka ise tehti või kasutati külasepa abi, pole teada. Jõuluks sai tuulik töökorda, aga Juhan ise sai seda vähe kasutada, sest suri 40aastasena musta katku. Tuuliku kivid on ka praegu kohapeal, aga kere lagunes vene ajal. Kõva käsk laskis kaks tiiba maha võtta (pannakse äkki tööle ja märklaud missugune vaenlasele). Pole vaja jahvatada, sest jahu tuleb suurelt kodumaalt nii palju kui vaja. Selline segane jutt sai kokku.

Minu isa oli suure pere laps

Mihkel Ohak on sündinud 7. oktoobril 1898. Tal oli 10 aastat vanem vend Gustav, õde Marie, vend Aleksander, õde Miina ja noorim õde Liina. Kaks õde-venda olevat titelt surnud. Peredes oli tollal palju lapsi. Ema Liisu jäi oma lastekarjaga üks, sest mees suri.

Siis olevat naabrimehed soovitanud tööriistad nende kätte anda, sest poisid tassivad laiali ja kaotavad ära. Juhan oli puutöömees, kellel vajalikud ja kallid tööriistad endal olemas. Nii olidki need laiali tassitud enne, kui pojad jõudsid kasvada. Samasugune kurb lugu oli ka põllumaaga. Küla talude maad lähevad kõigil kodu juurest.

Pildil on Mihkel Ohak keskel.
Foto: erakogu

Meil aga vaid majatagune aed, aga põllud kaugel lennuväljal.

Naabri Juhani oli võim ja ta tahtis meie kodu vahelt kaotada, et müügu ära, lastekarjaga läheb nangun raskeks. Liisu sai suurepäraselt oma maadega hakkama ja ajas asja niikaua, kui mõõdeti ka majale lähemale poole hektari suurune kapsa- ja porgandimaa tükk. Selline siil võeti lennuväljalt lühemaks. Kuidas siis elu käis, võib vaid ette kujutada ja on mõningaid mälestuste mälestusi.

Mihkel on lõpetanud 3 klassi külakooli ja ülejäänud kooliharidus on elu ise. Kui poiss kaela kandma hakkas, tuli adrakurg pihku võtta ja kündma hakata. Siis künti veel ka härgadega. Maaharimine oli ränkaskes töö, aga leib oli laual, katus pea kohal ja oma kodu – kõige tähtsam. Rehielamu, kõrvalhoonetest: riieteait, riistakamber, kalaait ja viljaait ja sellega ühe katuse all lambalaut ning hobuste ruum, eraldi rataste kuur.

Põllutööriistad riputati räästa alla, et vihm neid ära ei rikuks. Majas oli rehetuba ja suur kamber, teises otsas aga rehala, kuhu sai vankriga sisse sõita.

Vankril oli siis kas heina või viljakoreem. Hein hanguti elu peale (pööning). Elupealne oli talvel räästani heina täis ja tihedaks tambitud. Ülejäänud heina hoiti heinamaal küünis või ka kuhjas ja talvel veeti regedega koju. Ega siis lehmad nii palju lüpsnud kui nüüd, neid peeti rohkem sõnniku pärast.

Ena saatis kolm poega sõtta

Milline täpselt isa poisipõlv oli, võib vaid oletada. Normaalselt pereelu segasid selleaegsed olud. On meeles räägitu, kuidas Liisu, saates poegi ilmasõtta, oli läbi pisarate kurtanud, et Mihkel (kõige noorem, mehekasv veel kätte saamata) : „Teda mu silmad küll enam elusana ei näe, ei tule poisike selle sõjaeluga toime ja kindlasti hukub”.

Mihkel tuli tagasi, oli autasutatud Georgi ristiga. Meenutas, et olid nälga kannatanud. Korjasid metsast tatikaid ja keetsid neid. Jahust segati mingi rokk ja küpsetati sedaviisi leib. Rääkis, kuidas üks mees oli pärast pikka nälgimist oma jahu-vee segu suu peale pannud ja kohe ära joonud korraga. Oli püütud teda takista-

da, aga mõne aja möödudes said selle mehe päevad loetud. Ei olnud veel Eesti vabariiki, aga elada tuli ka siis. 1917 maabusid siia Saksa väeosad ja tagajärjeks oli saarlaste suur vaesus. Teade riigipöördest Venemaal jõudis Saaremaale hiline misega.

Okupatsioonivägede kasuks rakendati mitmeid koormisi, isegi kontroll taluuskite töö üle oli olemas ja siis veel viljaikaldus omakorda 1918. aastal. Siis ometi olid Saksa väed sunnitud lahkuma ja 6. detsembril 1918 kuulutati Saaremaal välja Eesti vabariik. Isa oli ka Saaremaa mässuga seotud. Kutsuti mobilisatsioonikäske eirama ja vastu hakka- ma kehtivale riigikorrale.

Mäletan, et vanaema Liisu olevat keelitanud poisid mitte minema edasi Upale, kus toimus äge kokkupõrge mässajate ja karistussalklaste vahel. Aga Aleksander ikka läks, Mihkel jäi koju ning sellepärast pääseski eluga. Aleksander olevat Kärja vallamaja täistuubitud saalis ka kihutustööd teinud, et kas tahate näha sedasama, mis tema Petrogradis nägi – kuidas ülestõusnud madrused olid lae-

va mastide külge üles poodud. Olen täitsa kindel, et ka tema tahtis vaba Eestit.

Sel ajal elas suurem osa inimestest maal

Aleksander, nagu isa Mihkelgi, sai oma hariduse külakoolis, 17-aastaselt läks kodust otsima võõrsilt teenimisvõimalusi. Sinamaani elati kodu ja leivarahatuli sulasepalgast. Ja praegugi töötavad Eesti noored inimesed välisriikides, sest seal on töotasu suurem ja elutingimused paremad.

Aleksander elas Riias ja teenis laevadel. Kaisa on teenistust saanud Lätis. On meeles, et ta oli Ventspilsis sadamas. Seal ehitati ka laevu ja arvan, et Ohaka poisid tegid seal ka puutööd. Maailmasõja puhkemisel kutsuti nad tsariarmeele ja määrati Petrogradi. Siis sattus Aleksander keisri jahtlaevale Standard, oli madrus ja hiljem mehaanik. Ka Mihkel oli samal laeval (fotod kinnitavad). Aleksander sai I maailmasõjas Georgi risti, aga mille eest, ei tea. Ka Mihkel ja vanem vend Gustav olid

siis Petrogradis. Kolm venda koos. Oma vendadelt kuulsin sellist mälestust, et Gustav olevat kaardimängus võitnud ja selle raha eest muretsenud paremat ninaesist.

Gustavi teinepool oli lätlanna ja nad siirdusid hiljem Samaarasse, kus Gustav suri. Tema järeltulijad elavad praegu USA-s. Aleksander oli abielus ja neil oli 1917. aastal sündinud tütar Ellen. Sünnitunnistusel on sünnikoht Leningrad.

Abikaasa Salme mälestustest on teada, et nad tutvusid 1917. aasta algul, kui Salme töötas õmblejana Inglise konsuli abikaasa juures. Aleksander meeldis sellepärast, et tal oli loomupärast intelligentsi. Nad tulid Ohakale, Aleksander ehitas oma pere jaoks uue kambri.

Mässu ajal olid mehed Kellamäe mõisas laagris. Sealse mõisavalitseja proua oli kiitnud Aleksandri head käitumist. Aga ta arreteeriti kodus. Naisele andis portsigari, rahakoti, sõrmuse ning rahustas teda ja ema uskus kindlasti, et ta vabastatakse, polnud ju tema peal veresüüd. Aga ta lasti maha, aastaid vaid 26 ja laps sündimas. Aleksander ja Mihkel võtsid osa ka revolutsioonist Soomes. Õnneks jõudis Standard kuulirahest hoolimata tervena tagasi Kroonlinna.

Vabadussõjast ja Eesti iseseisvast riigist minu kooliajal ei tohtinud teada

Meil oli kodus sahvri riivil pikk torukujuline vasevärvi kaanega mahuti. Selles olid mingid kaardid, paberid ja märgid. See meelitas neis olevaid asju uudistama. Näitasime ka külalastele. Märkideks olid isa aumärgid ja ema medal ka. Talu tähtsad paberid ja maade kaardid, nagu hiljem aru sain, meid nii väga ei huvitanud ja neid mina lahti ei harutanud.

Uue vabariigi tulekuga oleks neid asju väga vaja läinud, aga kuhu kadusid, ei tea, võib-olla peitis isa need kuhugi. Kuna mul on Vabadusristi Vendade Ühenduse Keskjuhatuse poolt välja antud kõide “Eesti Vabadusristi Kavalerid”, 1935, siis tean, milline see märk oli, saan vaadata ja lugeda muudki Vabadussõja kohta. Ilmar Raamot on oma „Mälestustes” küllaltki põhjalikult kirjutanud just soomusrongi nr 2 elust. Sellel rongil oli ka minu isa Mihkel.

Sain teada, mismoodi see sõda päriselt soomusrongiga käis. Kärja vallast on pärit mitmeid Vabadusristi kavaleere ja ka Sõmera külast Mihkel Ohak ja Mihkel Kesküla, kes samuti elas oma elu lõpu koos abikaasa Liisaga Sõmera külas. Lapsi neil ei olnud. Mihkel (Mihail) Kesküla oli kitsarööpmelise soomusrongi nr 1 luurerühma reamees. Vabadusristi sai 28. augustil 1919 Pihkvamaal Püha Nikandri kloostri vallutamisel. Soomusronglaste idee tuli J. Pitkalt, kes kasutas ära tühjad vagunplatvormid ja sakslastest maha jäänud, tarvitamiskõlbmatuks muutunud sõjavarustuse osi ja relvi, tegi need oma töökojas korda ja Soomusrong nr 2 oli 1918. aastal valmis.

Järgneb